

TIMBRO RAPPORT 2/98

Myterna om välfärden

– genomskådar du dem?

summerat

Hur goda är dina kunskaper om hur det offentliga fungerar och hur mycket det faktiskt kostar? Siffrorna är så stora att de är svåra att greppa. Regelverken är så många att de inte är lätta att sätta i ett begripligt sammanhang. Här följer därför en annorlunda rapport.

Den första halvan består av frågor, byggda på den offentliga statistiken, där rapportförfattaren valt ut ett antal konkreta exempel och fenomen i vår vardag. Detta för att du skall kunna testa din egen kunskap om hur vår välfärd egentligen fungerar.

Andra halvan av rapporten utgörs av de rätta svaren, kompletterade med en del faktauppgifter i ämnet.

Sammantaget ger rapporten en god bild av tillståndet i folkhemmet. Utifrån de belysta aspekterna torde det inte vara svårt att förstå vari problemen för Sverige ligger, varför vi släpar efter och varför arbetslösheten är fortsatt rekordstor medan den sjunker i exempelvis USA och Storbritannien.

Välfärdsstaten uppfyller inte de ambitioner om rättvisa som den var till för att skapa. Är inte tiden inne att ta itu med situationen så att de här frågornas svar i framtiden kan rymma bättre med normala värderingar?

rapportförfattaren

ISOBEL HADLEY-KAMPTZ är frilansskribent och studerar hebreiska på Uppsala universitet.

För ytterligare information kontakta Isobel Hadley-Kamptz på isobelh@hotmail.com.

februari 1998

1. Låginkomsttagare

Välfärdsstatens viktigaste uppgift är att skydda dem, som av olika anledningar klarar sig mindre bra än andra. Hur mycket i genomsnitt får en låginkomsttagare netto från staten om året (bidrag minus skatter)?

- a) Ingenting.
- b) 10 000 kr.
- c) -9 500 kr, d v s man betalar 9 500 kr netto till staten.

2. Andelen höginkomsttagare enligt skattesystemet

Ungefär hur stor andel heltidsarbetare räknas som höginkomsttagare?

- a) 15 procent.
- b) 30 procent.
- c) 40 procent.

3. Från deltid till heltid

En anledning till att ensamstående kvinnor har det så svårt ekonomiskt sägs ofta vara att de arbetar deltid.

En ensamstående mamma som arbetar 75 procent som socialsekreterare får i direkt löneförhöjning cirka 4 000 kr per månad om hon går upp till heltid. Hur mycket av det får hon behålla?

- a) 2 800 kr.
- b) 900 kr.
- c) 1 500 kr.

4. Grundavdraget i internationell jämförelse

Grundavdraget är av stor vikt för dem med låga inkomster. Det svenska grundavdraget ligger på 8 700 kr. Hur står sig det i förhållande till andra länder? Om Sverige införde ett grundavdrag i nivå med Tyskland, hur mycket mer skulle ett vanligt hushåll få behålla av vad det tjänade? (Om båda parter arbetar.)

- a) 10 000 kr.
- b) 20 000 kr.
- c) 35 000 kr.

”

Hur mycket får en kvinna som går upp till heltid behålla efter skatt?

5. Fackliga stridsåtgärder

Mot vilket eller vilka typer av företag har en fackförening i Sverige rätt att vidta stridsåtgärder för att framtvunga kollektivavtal?

- a) Mot företag med anställda som är medlemmar i den aktuella fackföreningen och som vill ha kollektivavtal.
- b) Mot företag med anställda som är medlemmar i den aktuella fackföreningen, även om de anställda inte vill ha kollektivavtal.
- c) Mot företag med anställda som är medlemmar i annat fack och som vill ha kollektivavtal.
- d) Mot företag med anställda som är medlemmar i annat fack, men som inte vill ha kollektivavtal.
- e) Mot företag med anställda som vill ha kollektivavtal.
- f) Mot företag med anställda som inte vill ha kollektivavtal.
- g) Mot företag utan anställda.

6. Arbetsmarknadspolitiskt nytänkande

Alla talar om behovet av nytänkande för att få bukt med arbetslösheten. Detta har lett till spännande lösningar. Inom vilka av dessa områden förekommer skattefinansierade arbetsmarknadsåtgärder?

- a) New Age.
- b) Engelsk fältritt.
- c) Trädgårdsskötsel hemma hos kommunal chef.

7. Antalet skatter

Hur många olika skatter finns det i Sverige?

- a) 50.
- b) 80.
- c) 100.
- d) ingen vet, inte ens Riksskatteverket.

8. Påverkar skatt efterfrågan?

I vilka sammanhang anser socialdemokratin att hög skatt leder till minskad efterfrågan?

- a) Alkohol.
- b) Arbete.
- c) Tobak.

9. Löneläget i Sverige och USA

De svenska fackföreningarna har mycket stort inflytande, både över politiken och lönebildningen. Det borde leda till höga löner och bra villkor för vanligt folk. Om man jämför Sverige med ett land där facket har liten eller ingen makt, USA, hur står sig då medelsvenskens lön gentemot medelamerikanens?

- a) Svensken tjänar ca 10 procent mer än amerikanen.
- b) Amerikanen tjänar ca 30 procent mer än svensken.
- c) De tjänar ungefär lika mycket.

10. Svensk köpkraft

Den som i Sverige tjänar motsvarande en halv industriarbetarlön, cirka 8 500 kr i månaden, hamnar rejält under socialbidragsnormen. I vilket eller vilka av följande länder har industriarbetare sämre villkor än i Sverige, sett till köpkraft efter skatt?

- a) Irland.
- b) Italien.
- c) Finland.
- d) Grekland.

11. Ta från de rika

Inom vänstergrupper talar man ofta om att "om bara de rika betalar mer finns det inga problem". Hur länge skulle pengarna räcka till statsutgifterna om man konfiskerade alla inkomster över brytpunkten, alltså lön över 231 700 kr per år?

- a) 5 månader.
- b) 5 veckor.
- c) 5 dagar.

12. Stabila skatteregler?

Det är bra med stabila spelregler. Ungefär hur många förändringar har genomförts i skattesystemet under nittioalet?

- a) mindre än 50.
- b) cirka 75.
- c) mer än 100.

13. Nya skatter

Vad vill socialdemokrater i dag införa en särskild skatt på?

- a) datorer.
- b) sågspån.
- c) hembakta bullar.

14. Fastighetsskatten

Hur mycket ökade fastighetsskatten för en vanlig villaägare i Simrishamn 1996?

- a) 30 procent.
- b) 50 procent.
- c) 90 procent.

Och här är svaren

1. Låginkomsttagare betalar mer i skatt än de får ut i bidrag

Rätt svar: c. Låginkomsttagare betalar per år i genomsnitt ca 9 500 kr mer till staten än de får tillbaka från det offentliga. Den svenska modellen som säger sig värna de svaga låter alltså just dessa grupper betala mer än de får. Samma sak syns hos de ekonomiskt allra svagaste. Socialbidragshushåll betalar i genomsnitt 2 000 kr mer i skatt än de får i socialbidrag. (Källa: *Socialstyrelsen följer upp och utvärderar, 1995:4.*)

2. Nära hälften av alla heltidsarbetande betraktas i politiken som "rika" eller "höginkomsttagare"

Rätt svar: c. Ca 40 procent av alla heltidsarbetande i Sverige tjänar mer än 231 700 / år. Nästan hälften av heltidsarbetarna tillhör alltså den grupp som staten enligt vissa vänsterföreträdare aldrig kan beskatta för mycket. (Källa: Budgetpropositionen 1998.)

3. Marginaleffekt på 80 procent i vanliga lönelägen

Rätt svar: b. För den ensamstående mamman i exemplet blir marginaleffekten av en löneökning ca 80%. Hon får således behålla ca 900 kr av en löneökning på 4000 kr.

Enligt en ESO-rapport från 1997 kan höga marginaleffekter vara en

delorsak till den höga arbetslösheten. Lika viktigt är att de kväver den enskilda människans försök att på eget initiativ och med egen förmåga få det bättre.

”

Hur länge skulle 100 procent skatt på alla inkomster över 231 000 kr räcka till statens utgifter?

4. Med tyskt grundavdrag skulle låginkomsttagarfamiljer få behålla mer av lönen

Rätt svar: c. Det tyska grundavdraget är 55 000 kr per år. För en vanlig familj med två löner över det beloppet har man alltså en skattefri inkomst på 110 000 per år. Om vi införde detta i Sverige skulle en familj alltså få ca 35 000 kr mer om året att röra sig med.

5. Oinskränkt makt

Rätt svar: alla, a-g. Fackföreningar har i Sverige en i stort sett oinskränkt rätt till stridsåtgärder, det gäller alltså även mot företag helt utan anställda. Den borgerliga regeringen tog bort rätten till stridsåtgärder mot företag utan anställda, men den nuvarande regeringen återinförde densamma vid sitt maktövertag. På något sätt hoppas man att det var en slentrianmässig återställare bland andra, men

riskerna finns att socialdemokraterna betraktar denna rättighet som självklar bland andra mänskliga och demokratiska rättigheter. Vad är tryckfriheten värd om man inte får sätta egenföretag i blockad?!

6. Vad som helst är "arbetsmarknadspolitik"

Rätt svar: alla, a-c. Tre ungdomar i Karlshamn fick i ett "sysselsättningsprogram" lägga plattor i trädgården hos en av kommunens förvaltningschefer.

Cecilia Illertz från Linköping fick under ett år praktikbidrag på 2 900 kr per månad från kommunen för att i England träna fälttävlan med sina hästar.

I Jämtland får en grupp arbetslösa öva sig på att försöka flytta saker med tankekraft (gardiner hängande i snören). Statstjänstemännens a-kassa betalar och har i en enkät om vilka åtgärder medlemmarna är intresserade av tagit upp såväl färganalys som astrologi. (Källa: TT)

7. Vet inte

Rätt svar: d. Det är faktiskt ingen som vet hur många olika skatter som finns. På Riksskatteverkets informationsavdelning svarade man att "hjälp, det är väldigt många...".

Enligt *Inkomstliggaren 95/96*, utgiven av Riksrevisionsverket finns det ett femtiotal, men då har de räknat in kommunalskatt, landstingsskatt och kyrkoskatt i inkomstskatten, och alltså bara uppgivit en skatt i stället för tre. På samma sätt räknas energiskatten, där görs ingen åtskillnad mellan bensin, naturgas, olja etc. Vi kan anta att det egentliga

antalet olika skatter är någonstans långt över 50.

8. Skatt på arbete aviker

Rätt svar: officiellt a och c. Man tror alltså, eller hävdar åtminstone, att skatterna på arbete har en diametralt annan effekt än skatterna på t ex tobak och alkohol. De sistnämnda skatterna bör hållas höga för att hålla nere konsumtionen.

Skatten på arbete bör hållas hög av någon annan anledning. Man kan se att de senaste årens höjda skatter på just tobak och alkohol har minskat konsumtionen, eller åtminstone den statskontrollerade försäljningen. Det är inte otroligt att tänka sig att svartjobben och smuggelspriten har samma orsak – det blir för dyrt för vanligt folk att följa lagen.

9. En halv gång till så hög köpkraft för amerikanen

Rätt svar: b. Medelamerikanen tjänar ca 30 procent mer än medelvensken. I köpkraft har han 50 procent mer att röra sig med. Man kan naturligtvis hävda att medelvärdet slår fel, och peka på de betydligt större amerikanska löneskillnaderna. Men även en amerikansk industriarbetare, som i pengar tjänar cirka 2 000 kr mindre i månaden, har ca 50% högre köpkraft än sin svenske kollega. (Källa: OECD-rapport, nov-97)

10. Bara Grekland har lägre

Rätt svar: d. Endast i Grekland har en industriarbetare lägre köpkraft efter skatt än i Sverige. Där ligger också industriarbetarlönerna på motsvarande 7 000 kr. I Irland hamnar man även med en halv industriarbetarlön över den svenska

socialbidragsnormen. Den italienske respektive finske industriarbetaren kommer med halv lön en respektive nio procent under svensk socialbidragsnorm. Den svenske industriarbetaren kommer med halv lön ner 15 procent under socialbidragsnormen. (Källa: *Skattad till fattigdom*, SAF)

11. Skatt på höginkomsttagare ger ytterst lite

Rätt svar: b. De samlade inkomsterna över brytpunkten i Sverige uppgår till cirka 120 miljarder, vilket skulle hålla den offentliga sektorn rullande i fem veckor. Att klämma åt de rika är inte ens en enkel lösning. Det är ingen lösning alls.

”

Hög skatt på alkohol motiveras med att efterfrågan skall hållas nere. Hög skatt på arbete anses av någon anledning inte alls leda till samma resultat.

12. Instabila skatteregler

Rätt svar: c. Under nittioalet har skattesystemet förändrats mer än 100 gånger. Detta gäller endast skatterna. De otaliga ändringarna i socialförsäkringarna ingår ej.

13. Viljan att beskatta är stor

Rätt svar: a och b. Såväl Sala som Malmö arbetarkommun motionerade till s-kongressen i september 1997 om att införa en speciell skatt på datorer och maskiner. I motionen från Sala skrev man att en ”produk-

tionsskatt skall gälla all produktion på alla företag /.../ där man har installerat maskiner, datorer och på så sätt bidragit till att öka antalet arbetslösa”. I Malmö ville man beskatta ”maskiner, robotar, datorer mm”. Maj-Britt Theorin (s) ville för tio år sedan förbjuda parabolantennor.

Motståndet mot ny teknik är genomgående, åtminstone i delar av socialdemokratin. Det framstår som logiskt i skenet av vad Anders Sundström kallar ”ny och spännande teknik” – nämligen vedeldning.

Det sistnämnda, närmare bestämt sågspånseldning har föranlett Björn Rosengren att, med stöd av socialdemokrater och vänsterpartister, föreslå

en särskild skatt på sågspån.

De hembakta bullarna är än så länge skattebefriade, även om Anna Hedborg på åttiotalet tyckte att de borde momsbeläggas.

14. Dubblerad fastighetsskatt

Rätt svar: c. När riksdagen 1996 höjde fastighetsskatten, från 1,5 till 1,7 procent, och samtidigt höjde taxeringsvärdena (i södra Sverige i genomsnitt med 50 procent)

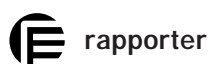
betydde det stora hål i kassan hos många villaägare.

I Simrishamn var det värst, där höjdes skatten med nästan 90 procent. Även om detta var från en förhållandevis låg nivå, jämfört med Stockholmsområdet, betydde det naturligtvis stora summor för den enskilda familjen. Ökningen var i kronor högst i Danderyd, där skatten höjdes med nästan 7 500 kr i snitt. (Källa: Villakostnadsutredningen) |

Timbro har till uppgift att fördjupa diskussionen om det fria samhället och marknadsekonomin.

Timbro grundades 1978 och ägs av stiftelsen Näringslivets Fond.

FÖRLAMANDE OM FÖRETAGANDE
Bengt Ludvigsson granskar färsk ESO-skrift om egenföretagande (nr 1/98).

FOLKETS RÄTT ATT KÖRA BIL
Magnus Nilsson klär av elitens motiv till sin bilfientlighet (nr 16/97).

VAD LÄR LÄROMEDLEN?

Anders Hall visar att skolböckerna är vinklade och föräldrade (15/97).

FRIVILLIGT ARBETE BARA KOMPLEMENT?
Mikael Anjou kartlägger frivilligorganisationernas syn på sig själva (nr 14/97).

BUDGETSANERINGEN

Niclas Berggren granskar statsfinansernas utveckling de senaste åren (nr 13/97).

För innehållet i denna rapport svarar författaren. Rätt att citera har den som uppger källan.

Redaktör: Dick Erixon. ISSN 1103-7644. För ytterligare upplysningar: Timbro, Box 5234, 102 45 Stockholm
tel 08-670 35 00, fax 08-662 56 80, e-post: info@timbro.se. Alla rapporter finns i fulltext och med sökfunktion på www.timbro.se